

„Banku risku pārvaldības prioritātes mainīgajā pasaulē”

Dr.oec. Aivars Spilbergs
Banku augstskolas
Ekonomikas un finanšu katedras vadītājs,

Tēzes

1. Pēdējo desmit gadu laikā ir būtiski izmainījusies banku darbības vide: ekonomika kopumā un finanšu sektors ir pārvarējuši smagās krīzes sekas un atsākusies izaugsme; pēdējo gadu laikā ECB ir realizējusi bezprecedenta monetāro politiku, kura ietekmē gan finanšu resursu pieejamību, gan finanšu sektora ienesīgumu; līdz ar tehnoloģiju attīstību ir izmainījusies klientu uzvedība, ir pastiprinājusies konkurence finanšu pakalpojumu sniedzēju jomā, jo pēdējo gadu laikā tirgū ir parādījušies jauni dalībnieki; ir būtiski pastiprinājies regulējums banku sektorā, bet saistītās sfērās tas ievērojami atpaliek.
2. Kā liecina Eiropas Banku Iestādes (EBI) aktuālā aptauja, būtiskākie riski banku sektorā 2020.gadā ir biznesa modeļa ilgtspēja; finanšu noziegumi, t.sk. noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana un terorisma finansēšana; kredītrisks; regulējuma turpmāka pastiprināšanās; arvien biežāki un sarežģītāki kiberdraudi; klientu pieaugoša interese par attīstītām finanšu tehnoloģijām; nebanku konkurentu strauja izplešanās finanšu sektorā u.c.
3. Biznesa modeļa ilgtspēja joprojām ir uzmanības centrā, jo kredītiestādes euro zonā turpina cīnīties ar zemu rentabilitāti. Ilgstošas zemas procentu likmes un intensīva konkurence vēl vairāk ietekmē banku spēju radīt ienākumus. Tajā pašā laikā izdevumi kopumā ir saglabājušies nemainīgi, jo izmaksu samazināšanas centienus daļēji līdzsvaroja tādi faktori kā algu pieaugums, nepieciešamība pēc ieguldījumiem un uzlabojumi riska pārvaldībā.
4. Pieaug noziedzības intensitāte finanšu jomā un tā kļūst arvien sarežģītāka, grūtāk identificējama. Tiek izstrādāti un izmantoti sarežģīti kiberuzbrukumi, novērojami regulāri centieni izmantot vājās vietas banku sistēmās, lai veiktu finanšu noziegumus. Vienlaikus viens no atvērtās bankas un Finteh darbības rezultātiem ir tas, ka klienti mazāk laika pavada, sadarbojoties tieši ar savām bankām. Tas rada papildu izaicinājumus kredītiestādēm, lai veidotu priekšstatu par 'normālu' uzvedību un konstatētu novirzes no tās.

5. Kredītrisks un bankas ir sinonīmi jau no pašiem pirmsākumiem. Un kaut arī vairāki indikatori uzrāda kredītriska būtisku samazināšanos pēdējo gadu laikā, tomēr tas joprojām ir viens no galvenajiem Latvijas banku sektorā, jo tā kapitāla prasības sastāda vairāk kā 85% no kopējā. Turklāt 2019.gada trīs ceturkšņos ienākumus nenesošo kredītu īpatsvars ir pieaudzis banku sektorā no 7,1% līdz 7,8%, bet to apjoms uzņēmumu kredītiem par 6,1%, pēc FKTK datiem.
6. Banku sfēras regulējums ir būtiski pastiprinājies pēckrīzes gados un līdz ar to pieaugušas izmaksas. Bankas ir ievērojami ieguldījušas, lai ievērotu privātuma noteikumus, piemēram, Vispārīgo datu aizsardzības regulu, un ir pakļautas milzīgiem sodiem, ja tās neievēro vai cieš no būtiska datu pieejamības prasību pārkāpuma. Ir būtiski pastiprināta banku uzraudzība. Regulatori nevis vienkārši ievieš jaunus tiesību aktus un pastiprina esošos noteikumus, bet gan aktīvāk pārbauda atbilstību un pieprasa datus, kas apliecina atbilstību.
7. Arvien biežāki un sarežģītāki kļūst kiberdraudi. EBI aptauja liecina, ka kiberrisku un datu drošību par galveno operacionālā riska izaicinājumu uzskata absolūti lielākā respondentu daļa. Daļēji tas ir tāpēc, ka uzbrukuma metodes pastāvīgi mainās, bet arī tāpēc, ka attālinātā pieeja kontiem un atvērtās bankas princips ir radījis jaunas kiberdrošības plaisas. Piemēram, atvērto banku ienākšana, kas prasa, lai bankas atver informācijas sistēmas un dati ir pieejami trešajām pusēm. Tādējādi vairs nepietiek ar vienkārši aizsargāt savus datus - bankām ir jāspēj nodrošināt kiberneturību visā ekosistēmā.